

PRATA MED VARANDRA

– En lärarhandledning för årskurs 1-3

Inledning

Skolan vilar på en demokratisk värdegrund. Att kunna samtala med varandra är en viktig hörnsten i ett demokratiskt samhälle. Barn behöver tidigt träna sig i att delta i samtal och få hjälp att förstå vikten av att samtala. När elever möter svåra diskussioner och kontroversiella ämnen vill vi inte att de ska känna att de inte fått träning. Med hjälp av Bamses samtalsregler och strukturerna i den här handledningen kan man börja träna elevernas samtalsförmåga tidigt och göra dem redo för samtal de möter.

I skolan ska vi ge barnen många möjligheter till samtal där de får träna sig i att uttrycka sina åsikter och sätta ord på sina känslor. Vi behöver träna dem i att vara goda lyssnare och i att förstå att alla inte alltid tänker lika om saker och att det är ok. Genom att lyssna till varandra förstår vi varandra bättre och vi får en större förståelse för varandras olikheter. Demokratiska samtal handlar om att med hjälp av mångfald och olika perspektiv komma fram till kloka, breda och hållbara lösningar och förslag. Vi lär oss saker genom att samtala med andra och kanske ändrar vi till och med åsikt. Genom att uttrycka våra tankar och känslor lär vi oss även saker om oss själva. Att samtala är en del av identitetsskapandet.

Vi har tagit fram ett material med olika arbetsmoment där du som lärare bygger upp regler och strukturer för trygga samtal. Genom att ge eleverna en tydlig struktur för deras samtal ger vi dem möjlighet att bli lyhörda, nyfikna och aktiva samtalsdeltagare. En del elever är inte vana vid att sitta och samtala i en grupp, de behöver träna sig i turtagning, att vara goda och aktiva lyssnare och att sätta ord på sina åsikter.

I arbetsmomenten blir eleverna bekanta med vad som kännetecknar ett fint samtal, strukturer för samtal och samtalsregler. I arbetsmoment 5 finns förslag på hur du kan använda Bamseserier för att skapa samtal. I detta sista arbetsmoment hittar du även förslag för en struktur för samtal.

När eleverna har lärt sig strukturen för samtalen och du känner att det flyter på kan du använda den i olika ämnen där det passar med muntliga övningar. Repetera struktur och samtalsregler inför samtalen.

Vi önskar dig och dina elever rika samtal!

Varma hälsningar,

Jennie Rosén och Bamseredaktionen

Kontakt: bamse@egmont.se

Jennie Rosén är läromedelsförfattare och legitimerad lärare i svenska och religion. Hon arbetar i åk 7-9 i Malmö.

Arbetsmoment 1:

Varför pratar vi med varandra?

1. Starta arbetsmomentet med att låta eleverna fundera över varför det är viktigt att samtala med varandra.

Utgå från frågor som:

- Varför kan det vara bra att kunna samtala med varandra?
- Vad kan vi lära oss av att vara bra på att prata med varandra?
- När kan det hjälpa att kunna prata med varandra?
- När är det skönt att prata med någon?
- Vad hade hänt om vi inte kunde prata?

Om du vill använda bilder kan du använda bilderna från bilaga 2 för att sätta igång elevernas tankar. Välj ut några av frågorna till bilderna som du känner fungerar bra för din elevgrupp.

Samla klassens tankar på tavlan.

2. Fortsätt med att låta eleverna fundera över vad de tycker är viktigt i ett samtal. För att låta alla elever delta och vara aktiva kan du använda dig av modellen EPA:

- E = Eleverna tänker **enskilt**.
- P = Eleverna pratar i **par** om sina tankar.
- A = **Alla** elevernas tankar lyfts i hela klassen eller med paret bredvid. Samla tankarna på tavlan.

Förslag på frågor att utgå från:

- Hur är ett bra samtal? Vad kan kompiserna göra för att det ska kännas bra?
- Vad är kroppsspråk? Hur kan man använda kroppsspråk i ett samtal?
- Hur känns det att prata med någon som nickar och ler?
- Hur kan man mer göra för att visa att man lyssnar?
- Hur kan du hjälpa en kompis som har tappat bort sig i samtalet?

3. Avsluta lektionen med att eleverna med egna ord får redogöra för vad som kännetecknar ett bra samtal antingen muntligt eller skriftligt.

Arbetsmoment 2:

Samtalsregler

1. Starta lektionen med att blicka tillbaka på det ni gjorde senast genom att repetera:
 - Vad är kroppsspråk?
 - Varför är det viktigt att vi kan prata med varandra på ett bra sätt?
 - Hur kan man visa att man lyssnar?
 - Hur ska man sitta i ett samtal?
 - Vad ska man tänka på när man lyssnar?
 - Hur känns ett bra samtal?
2. Sedan är det dags att introducera samtalsreglerna för klassen. Plocka fram affischen: *Bamses regler för ett bra samtal* (bilaga 1). Gå igenom reglerna.
3. Dela ut bilaga 1: *Bamses regler för ett bra samtal*. Låt eleverna fundera kring vilka regler som känns extra viktiga att träna på i klassen genom att låta eleverna plocka ut fem regler som de tycker är viktigast. Dela in klassen i grupper om fyra. Eleverna får sedan fundera på vilka regler de tycker är viktigast i ett samtal och skriva ned dem under tystnad. Om inte alla elever kan skriva kan de ringa in de viktigaste samtalsreglerna på bilaga 1.
4. Efter en bestämd tid bryter läraren och eleverna får sedan i tur och ordning berätta för de andra vilka fem regler de har valt ut. De andra i gruppen ska inte kommentera kompisarnas tankar utan bara lyssna på varandra.
5. När alla har berättat ska de komma fram till fem regler som de tycker är viktigast för klassen när de ska samtala. Dessa skrivs på ett gemensamt papper eller klipps ut från bilaga 1 och läggs i en gemensam hög. Gruppen ska enas om fem viktiga regler.
6. Samla sedan gruppernas tankar på tavlan. Finns det likheter? Kan ni enas i klassen om vad som är extra viktigt och ta fram klassens viktigaste samtalsregler?
7. Det är viktigt att lägga tid på detta arbetsmoment och få eleverna att förstå att ett fungerande samtal består av många olika ingredienser. För att fånga in elevernas tankar kan du låta dem svara på en exit-ticket innan de går. Du finner exit-tickets i bilaga 4 som du kan kopiera och dela ut till eleverna.

Arbetsmoment 3:

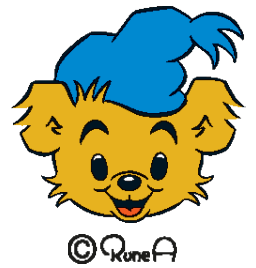
Lättare ämnen

1. Nu är det dags att fortsätta låta eleverna samtala i små grupper och använda sig av reglerna. Använd grupperna du använde under arbetsmoment 2 om de fungerade bra.
2. Gå igenom affischen: *Bamses regler för bra samtal* (bilaga 1) och repetera vad eleverna ska tänka på. Lyft eventuellt klassens fem viktigaste regler från förra arbetsmomentet.
3. Låt eleverna värma upp genom att samtala kring något enkelt som t ex vilken typ av mat de gillar.

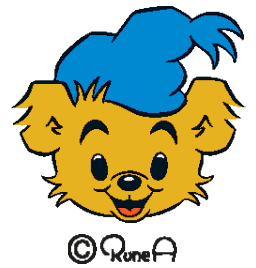
Förslag på ämnen att börja samtala om:

- Vilken är din favoritmat?
- Har du något favoritgodis? När får man äta godis?
- Vilken är din favoritlåt?
- Vad gillar du att göra när det är rast?
- Vilka färger tycker du om?
- Om du hade varit ett djur vilket hade du då velat vara?
- Vilken är din favoritbok?
- Hur är en bra film?
- Vilken årstid tycker du bäst om?
- Vilken typ av skräp får man slänga på marken?
- Får man spotta ut tuggummi på marken?
- Får man plocka upp insekter och maskar?

4. Ha affischen med *Bamses regler för bra samtal* (bilaga 1) på tavlan och eller låt eleverna ha samma regler uppkopierade framför sig. Om samtalet inte fungerar är det viktigt att eleverna vet att de ska be dig som lärare eller annan vuxen i salen om hjälp och stöd för att komma vidare.
5. Var noga med att röra dig runt i klassrummet under samtalen för att stötta de elever eller grupper som behöver stöttning.
6. Avsluta lektionen med att eleverna enskilt med egna ord eller skriftligt får redogöra för hur de upplevde att samtalet gick. De kan ta hjälp av samtalsreglerna för att se vad som gick bra och vad de behöver öva mer på. Frågor att använda till utvärdering:
 - Var det kul att samtala?
 - Hur gick samtalet?
 - Vad behöver vi/du/ni tänka på till nästa gång för att samtalet ska bli bättre?

Arbetsmoment 4:

Svårare ämnen

När du har låtit eleverna prata om lite enklare ämnen och du känner att det fungerar kan du gå vidare och låta eleverna prata om lite svårare ämnen.

Förslag på frågor att samtala om när eleverna är redo för lite mer utmanande samtal:

Lögner

- Får man ljuga?
- När kan man vilja ljuga?
- Hur känns det när man ljuger?
- Kan det finnas bra och dåliga lögner?
- Får man ha hemligheter?
- Finns det bra och dåliga hemligheter?

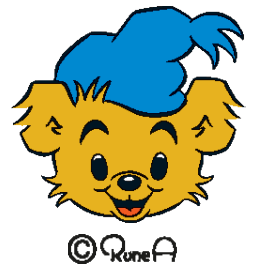

Ledsen och arg

- Hur ser man att någon är arg?
- Hur ser man att någon är ledsen?
- När blir barn ledsna?
- När blir vuxna ledsna?
- Hur kan man trösta en kompis?
- Vem kan man prata med när man är ledsen?

Rättvisa

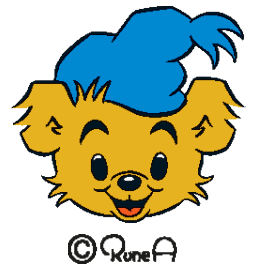
- Vem bestämmer när man leker?
- Hur kan man göra om man tycker att någon bestämmer för mycket?
- Bestämmer vuxna allt?
- Vad får barn bestämma?

Arbetsmoment 5:

Vem får bestämma?

1. Läs gemensamt serien: Vem får bestämma? (bilaga 3).
2. Dela in eleverna i grupper om fyra. Se till att de har *Bamses regler för ett bra samtal* framför sig (bilaga 1).
3. Skapa struktur för samtalet:
 - a. Ge någon i gruppen ansvar för att alla får uttrycka sin åsikt.
 - b. En person i gruppen kan svara för att läsa upp frågan som de ska samtala kring.
 - c. Alla får svara på frågan genom att man i tur och ordning berättar om vad man tycker utan att de andra avbryter.
 - d. När alla har fått uttrycka sin åsikt får man samtala kring olikheter och likheter i svaren.
 - e. Tänk på att försöka ställa frågor till varandra och visa varandra att ni lyssnar.
4. Välj ut några av frågorna nedan. Använd inte alla på en gång då det är bättre att eleverna får igång samtal om ett par frågor istället för att hastiga igenom flera. Du kan börja med 1-2 frågor som de får svara på enskilt och 1-2 frågor som de ska samtala om i grupp. Lektionen efter kan du använda fler av frågorna.
5. Frågor att samtala om:
 - a. Varför lyssnar inte familjen till Brummas förslag?
 - b. Hur tror du Brumma känner när ingen lyssnar?
 - c. Varför är det viktigt att lyssna på vad alla tycker?
 - d. Är det vanligt att vuxna inte lyssnar på barn?
 - e. När lyssnar inte vuxna på barn?
 - f. Vad kan man prata om under ett familjeråd?

7. Avsluta lektionen med att gruppen får utvärdera hur de som grupp följde samtalsreglerna. De utvärderar utan att nämna enskilda individer i gruppen. Frågor att använda till utvärdering:

- a. Var det kul att samtala?
- b. Hur gick samtalet?
- c. Vad behöver vi tänka på till nästa gång för att samtalet ska bli bättre?

För att samla in enskilda elevers tankar kan du även avsluta med **exit-tickets** (bilaga 4).